

*Примаченко Л.**

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ФАКТОР В СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРН

На рівні теорії, зовнішню політику можна віднести до сфер, які найменше цікавлять суспільство в його переважній більшості. Таку тенденцію можна пояснити тим фактом, що складні питання зовнішньої політики та політики безпеки рідко безпосередньо зачіпають життєво-важливі інтереси суспільства. Однак, на практиці, за певних обставин, вплив суспільно-політичного фактору на зовнішню політику демократичних держав може набувати великого значення, з подальшим врахуванням його при формуванні зовнішньополітичного курсу державними інституціями.

ФРН відноситься до країн, в яких вплив суспільно-політичного фактору має свої закономірності. Тривалий період німецьке суспільство не проявляло особливої зацікавленості до зовнішньополітичних тем. Цей факт можна пояснити тим, що, починаючи з 50-х років, німецьке суспільство послідовно підтримує основні напрямки зовнішньої політики: в загальних рисах європейську інтеграцію, членство в НАТО та партнерство зі США.

Особливої актуальності дискусії щодо впливу суспільної думки на зовнішню політику Німеччини набули в період передвиборчої кампанії до Бундестагу 2002 року. Саме в цій ситуації, позиції політичних партій по питанню війни в Іраку та можливої участі німецького Бундесверу стали вирішальними для отримання перемоги на виборах. Соціал-демократична партія Німеччини не підтримала участі в військовій операції в Іраку, продемонструвавши солідарність із більшістю німецького суспільства.

Перемога соціал-демократів довела, що німецьке суспільство у порівнянні з минулим все більше почало проявляти інтерес до зовнішньої політики. Політики, зі свого боку, повинні тепер формулювати механізми реагування на суспільну думку та враховувати її в процесі прийняття власних рішень.

Взаємодія держави та суспільства в Німеччині формувалася під впливом як внутрішніх так і зовнішніх факторів. Відповідно і вплив суспільного фактору на німецьку зовнішню політику аналізується при врахуванні специфіки ФРН, зокрема і основних зовнішньополітичних тем, які дискутувалися в суспільстві. Для аналізу зовнішньополітичних тем, якими найбільше цікавилася німецьке суспільство в період до Об'єднання Німеччини, потрібно врахувати певні закономірності системи міжнародних відносин та міжнародних подій того часу. Поразка в Другій Світовій війні, поділ Європи шляхом встановлення «залізної завіси», поділ Німеччини та Холодна війна мали особливий вплив на міжнародне становище Німеччини та на формування її зовнішньополітичного курсу.

Основні зовнішньополітичні питання, які цікавили німецьке суспільство можна поділити на наступні три блоки. Перший блок стосується питань безпеки, другий – відносин з противниками та третій – відносин із союзниками. По першому блоку питань, які стосувалися забезпечення безпеки, найбільш дискусійними було визначення ролі Збройних Сил, переваги мультилатералізму перед унілатералізмом, кооперації та інтеграції перед нейтралітетом та ізоляцією. В другому блоці питань йде мова про оцінку потен-

* аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Мінгазутдінов І.О.

ційних противників та можливих загроз безпеці. В цьому контексті є важливим визначення здатності та намірів потенційних противників нести загрозу безпеці Німеччини. Третій комплекс питань охоплює оцінку суспільством існуючих союзників, їхньої надійності, рівнів можливої співпраці та взаємодії.

Зміна системи міжнародних відносин, зміна політичного, економічного, геополітичного становища Німеччини після Об'єднання мали наслідком переосмислення ролі ФРН у світовій політиці. Після завершення Холодної війни офіційна зовнішньополітична доктрина ФРН базується на необхідності збільшення відповідальності Німеччини за гарантування миру і безпеки у світі.

В контексті еволюції завдань НАТО суспільство активно дискутує можливості розширення діяльності Збройних Сил Німеччини. Найбільш інтенсивна фаза обговорення розпочалася після того, як рішенням Конституційного суду було дозволено залучати Бундесвер до операцій з підтримання миру у світі. Завершення Холодної війни вплинуло на визначення німецьким суспільством основних зовнішньополітичних загроз. Замість загрози зі Сходу в якості першочергової загрози було визначено зброю масового знищення. Крім того, питання міграції набули особливого значення для німецького суспільства.

Після Об'єднання Німеччини змінилися не тільки зовнішньополітичні теми, стосовно яких формулювалася суспільна думка в Німеччині, з'явився новий «географічний» вимір формування суспільної думки. В цьому контексті мова йдеться про різні позиції суспільства Східних (колишня територія НДР) та Західних земель Німеччини до актуальних проблем міжнародних відносин. Пацифістським налаштуванням та позиціям нейтралітету на території нових федеральних земель протистоять ідеї подальшого співробітництва в рамках НАТО та Спільної зовнішньої політики та політики безпеки ЄС.

При визначенні загальної моделі взаємодії між суспільством та політичною елітою, через прийняття зовнішньополітичного рішення останньою, досить важко визначити в яких випадках суспільна думка вплинула на зовнішню політику, а в яких зовнішньополітичне рішення було закономірно прийнятим політичною елітою при врахуванні всіх факторів та закономірностей. Беззаперечним є те, що суспільна підтримка певного вектору зовнішньої політики може прискорити його успішну реалізацію.

При реалізації зовнішньополітичного курсу держави Федеральний уряд має дві моделі взаємодії із суспільством: з одного боку, він може не враховувати, ігнорувати суспільну думку, або постійно погоджувати свої зовнішньополітичні рішення відповідно до суспільної думки. Політична практика доводить, що в такій ситуації Федеральний уряд обрав «серединну» модель взаємодії із суспільством, яка полягає у врахуванні позиції суспільства при прийнятті зовнішньополітичного рішення стосовно питань, які представляють особливий інтерес для німецьких громадян. В зовнішньополітичних питаннях, які не знаходили підтримку більшості суспільства, Федеральний уряд готував різні моделі взаємодії із суспільством та координував власні рішення у відповідності до існуючої суспільної думки.

Література

1. Almond, Gabriel *The American People and Foreign Policy*. - New York: Harcourt Brace and Co., 1950 S. 269.
2. Brettschneider, Frank *Massenmedien, öffentliche Meinung und Außenpolitik*, in: Eberwein, Wolf-Dieter Kaiser, Karl (Hrsg.), *Deutschlands neue Außenpolitik*, B. 4. *Institutionen und Ressourcen*. - München, 1998. - S. 215-226.
3. Glaab, Manuela *Deutschlandspolitik in der Öffentlichen Meinung. Einstellungen und Regierungspolitik in der Bundesrepublik Deutschland 1949 bis 1990*. - Opladen: Leske+Budrich, 1999. - S. 431.

4. Holsti, Ole R. Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond-Lippmann Consensus // *International Studies Quarterly*. – 1992. – № 36 (4). – p. 439-466.
5. Rattinger, Hans (2007), Öffentliche Meinung in: Schmidt/Siegmar, Hellmann, Gunther, Wolf/Reinhard (Hrsg.), *Handbuch zur deutschen Außenpolitik*, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, S. 313-325.
6. Risse-Kappen, Thomas Public Opinion. Domestic Structure and Foreign Policy in Liberal Democracies // *World Politics*. – № 43 (4). – 1991. – p. 479-512.